

דמותו של נח

נח יצא מן התיבה, ופגש עולם חרב לגמרי. על כתפיו היתה מוטלת המשימה לשקם את העולם כולו. ניתן היה לצפות, שנח ימהר וידאג לדברים הבסיסיים ביותר שלהם העולם זקוק: יזרע חיטה, יאפה לחם, יבנה בתים וכד'. אולם תחת כל הדברים הללו העדיף נח להשקיע את זמנו בנטיעת כרם ובהפקת יין.

השלב השני הוא, כמובן, שכרותו של נח. נח שתה עוד ועוד ולא ידע לעצור בזמן, וכך הגיע למצב של אובדן שליטה מוחלט, התגולל עירום ושיכור בתוך אהלו, והתבזה. אחר כך עוד בא בטענות לבנו הקטן, במקום להודות בטעותו.

נפילה זו היא כנראה מה שהביא את חז"ל לגמד את דמותו של נח שלפני המבול. חז"ל שיערו, שאם הגיע נח לידי התנהגות כזו, כנראה שלא היה צדיק גדול כל כך גם לפני כן, ו"הוכיח סופו על תחילתו". המדרש (בראשית רבה ל"ו, ד) באמת מציין, שנח הכניס זמורות של גפן לתיבה, שאותן נטע לאחר יציאתו ממנה, ומכאן שהמחשבה אודות נטיעת הכרם גמלה בלבו של נח עוד לפני המבול.

ננסה לנתח את הסיבות לנפילתו של נח. קודם המבול חי נח בסביבה רעה ומושחתת. העולם כולו היה שקוע בחמס ובעריות, ובכל זאת הצליח נח להישאר צדיק ולא להיות מושפע מסביבתו. נח ניהל ויכוחים גלויים עם בני דורו, שלא האמינו שיבוא המבול, והמשיך לדבוק בדעותיו. הידיעה שהוא מחזיק בדעה חריגה ומיוחדת רק הכניסה בו תודעה של שליחות ומחויבות, ועזרה לו להישמר מלחצי הסביבה ולהבדיל בין טוב לרע.

ברם, לאחר המבול היה המצב שונה לגמרי. נח לא היה חריג, אלא היה היחיד. לפניו עמדה המשימה הנכבדה של שיקום העולם. לא בחירה בין טוב לרע נדרשה כאן, אלא בחירה בין טוב לטוב. הרבה דברים היו טעונים בנייה מחדש, והיה צורך לגבש סדרי עדיפויות, ולהחליט מה לעשות קודם ומה אחר כך, והיאך היא הדרך הנכונה ליישב את העולם מחדש. נח התמודד כאן עם עצמו בלבד, ובהתמודדות הזו הוא הפסיד. במקום לבנות את הדברים הבסיסיים ביותר, הוא נטע כרם והשתכר.

ישנה משמעות רבה לכך, שנפילתו של נח היתה קשורה דווקא ליין. ליין ישנם שני פנים: מחד, הוא משמח לבב אנוש, ומביא להתעלות ולהתרוממות רוח. לא לחינם מנסכים דווקא אותו ע"ג המזבח. מאידך, יין עלול לגרום לאובדן שליטה וצלם אנוש, לקלות ראש ולחטא. הכל תלוי במינון שבו צורכים אותו. בשתיית יין צריך האדם לקבוע גבולות לעצמו ולדעת מתי להפסיק לשתות, ובמשימה הזו נח נכשל.

בספרות העמים של ימי הביניים מקובל לתאר את נח כדמות קומית, אולם לאמיתו של דבר סיפורו של נח הוא טראגי

שיחה לפרשת נח

פשטי המקראות מעניקים את הרושם, שנח הוא דמות חיובית מאוד: "ונח מצא חן בעיני ה' " (ו', ח), "נח איש צדיק תמים היה בד'תיו" (ו', ט), "כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" (ז', א). אף על פי כן, הרבו חז"ל לדבר בגנותו. רש"י (ו', ט) מציין, שיש מרבותינו שדרשו את הפסוק "צדיק תמים היה בד'תיו" לגנותו של נח:

"לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום".

גם בפסוק האומר שנח נכנס לתיבה "מפני מי המבול" (ז', ז), ראו חז"ל ביקורת כלפי נח:

"אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים"

(רש"י ע"פ המדרש).

הגמרא בסנהדרין קח. מוסיפה וקובעת, שגזר דינו של דור המבול נחתך גם בנוגע לנח, אלא שהוא מצא חן בעיני ה', ולכן ניצל.

לחז"ל היתה אפוא מגמה ברורה לבקר את נח ולגמד את דמותו. הדבר נראה תמוה, שכן התורה מעידה בפירוש על צדקותו של האיש, ואין בדבריה זכר לדברי גנאי או ביקורת ביחס אליו. מה ראו חז"ל לשוות לנח מראה אחר מזה שמשתקף בפסוקי התורה?

התשובה לכך נעוצה, כנראה, בהתנהגותו של נח לאחר המבול. עם יציאתו של נח מן התיבה, הוא מתנהג דווקא באופן הראוי, וממהר להקריב לקב"ה קרבנות, כהודאה על הצלתו מן המבול. הקב"ה מברך את נח ואת בניו, וכורת עמם ברית, שבה הוא מבטיח שמבול כזה לא יישנה עוד. יחסיו של נח עם הקב"ה מגיעים בכך אל רגע השיא שלהם. ברם, מכאן והלאה הולך נח ומידרדר באופן דרמטי: הוא נטע כרם, שותה יין, ומתגולל באהלו עירום וחסר אונים.

למעשה, ניתן להצביע על שני שלבים בנפילתו של נח. השלב הראשון הוא:

"ויחל נח איש האדמה ויטע כרם" (ט', כ).

רש"י מביא את דברי חז"ל במדרש, שבפסוק זה ישנה ביקורת על נח:

"ויחל – עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת".

ביותר: אדם שהתמודד בגבורה עם כל בני דורו ויכל להם, לא הצליח לנצח במאבק עם עצמו. אדם שגבר על העולם כולו, נכנע לבקבוק ולטיפה המרה.

לפעמים גם אנו לוקים באותה בעיה של נח: יודעים לשמור על עצמנו ולהתמודד עם גורמים חיצוניים המכריזים מלחמה על היקר לנו, אולם לא תמיד מצליחים לצאת מנצחים בהתמודדות שלנו עם עצמנו: לנצל את זמננו כראוי, ולקבוע גבולות וסדרי עדיפויות נכונים. נפילתו של נח צריכה ללמד אותנו להקדיש תשומת לב רבה גם למאבק הזה.

.....
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון, תשס"ה *
* עורך: מתן גלידאי *
* ..... *
* בית המדרש הוירטואלי שליך ישיבת הר עציון *
* האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* *
* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *
* ..... *